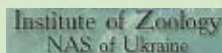

Документ для обговорення

СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ДІЙ
Впровадження в Україні
Директиви 92/43/ЕЕС
про збереження природних типів оселищ
та видів природної флори й фауни
(2011 – 2020)

STRATEGIC ACTION PLAN
Introducing the methods of the Habitats
Directive in Ukraine
(2011- 2020)

Зінгстра Х., Костюшин В., Мочарська Л., Проть Б., Цюра Н., Кагало О. Стратегічний план дій впровадження в Україні Директиви 92/43/ЕЕС про збереження природних типів оселищ та видів природної флори й фауни (2011 – 2020). – Львів: Вид-во ЗУКЦ, 2011. – 48 с.

Zingstra H., Kostiushyn V., Mocharska L., Prots B., Tsiura N., Kagalo O. "Strategic Action Plan introducing the methods of the Habitats Directive in Ukraine (2011- 2020).- Lviv: Publisher ЗУКЦ, 2011.- 48p.

Підготовку та написання стратегії було реалізовано у рамках міжнародного проекту "Визначення і класифікація типів оселищ (habitats) в Україні: введення стандартів та методології Європейського Союзу (пілотний проект в Українських Карпатах) "

The Strategy was produced in the frame of the project entitled "Introduction of European Standards and Methods for Habitat Identification and Classification in Ukraine"

Проект було реалізовано: Центром розвитку інновацій Університету Вагенінген (Нідерланди), Державним природознавчим музеєм Національної академії наук України (Львів), українським відділенням Дунайсько-Карпатської програми Всесвітнього фонду природи WWF (Львів), компанією «Орбікон» (Данія), Інститутом екології Карпат Національної академії наук України (Львів) та Інститутом зоології Національної академії наук України (Київ).

The project was implemented by: Wageningen Centre for Development Innovation (NL), State Museum of Natural History NAS of Ukraine, WWF Danube Carpathian Program Ukraine, Orbicon AS (DK), Institute of Ecology of the Carpathians NAS of Ukraine and Institute of Zoology NAS of Ukraine

Керівники проекту: п. Генк Зінгстра (Вагенінген, Нідерланди), к.б.н. Б.Г. Проть (Державний природознавчий музей Національної академії наук України, Львів та Дунайсько-Карпатська програма Всесвітнього фонду природи WWF (Львів).

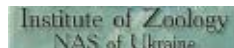
Project managers: Henk Zingstra (CDI) and Bohdan Prots (State Museum of Natural History, National Academy of Sciences of Ukraine and WWF-DCP)

Підготовка та написання стратегії були підтримані програмою BBI MATRA Міністерства сільсько-господарства, охорони довкілля та якості харчування Нідерландів.

The brochure preparation was funded through the BBI Matra programme of the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, the Netherlands:

а також підтримані:
and supported by

Вступ

Україна має великий досвід в охороні природи і уряд України намагається активізувати свої зусилля із захисту біологічного різноманіття в країні за рахунок збільшення числа природоохоронних територій і шляхом включення цих територій до спільної екологічної мережі. Також уряд України заявив про свій намір взяти приклад з Європейського союзу у збереженні довкілля, особливо що стосується принципів Директиви про оселища (**Habitats Directive**), згідно з законом України «Про державну програму з адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу»(2004).

Повне впровадження Директив про охорону птахів і оселища (**Birds and Habitats Directives**) в Україні створює високі вимоги з точки зору організації, фінансування і можливостей. І старі і нові члени ЄС намагалися повністю дотримуватися всіх аспектів двох Директив, і їм знадобилося кілька років та значна кількість громадського фінансування для їх впровадження. Оскільки Україна не має статусу країни-кандидата, вона не має ніяких формальних правових зобов'язань щодо впровадження Директив про охорону птахів і оселища (**Birds and Habitats Directives**), вона також не може розраховувати на ту ж фінансову підтримку, як країни-кандидати. Тому зараз не найкращий час для повного впровадження Директиви про оселища (**Habitats Directive**), включаючи правові та інституційні аспекти. Але основні методичні та наукові принципи, включаючи створення карт біорізноманіття, визначення природоохоронних територій, планування управління та моніторинг можуть бути пристосовані до становища в Україні і реалізовані. Крім того, деякі правові аспекти можуть бути перенесені на ситуацію в Україні. Перевага роботи згідно з директивою про оселища (**Habitats Directive**) - впровадження науково обґрунтованих принципів охорони природи і управління узгоджених Європейським союзом. Таким чином обмін інформацією, оцінка та моніторинг стану біорізноманіття в Європі буде більш простим і прямим.

Цей документ був написаний у рамках пілотного проекту з впровадження Директиви про оселища (**Habitats Directive**) в українській частині Карпат. На основі висновків, зроблених в цьому проекті, в цьому документі йтиметься про основні аспекти Директиви про оселища (**Habitats Directive**) та рекомендації про те, як продовжувати впровадження Директиви в Україні. Взаємодія буде спрямована на розвиток мережі «Смарагд» (на цей час в розробці і має завершитися до кінця 2011) та створення екологічної мережі для Карпат. В ньому буде приділено належну увагу організаційним, науковим, інституційним, правовим і фінансовим аспектам. Цільова аудиторія цієї стратегії – управлінці національного і обласного рівня, вчені, які працюють в галузі охорони природи, менеджери природоохоронних територій та інші люди, зацікавлені в охороні природи.

Крім цього документа зі стратегії експериментальний проект BBI **Matra** з впровадження Директиви про оселища підготував переклад Директиви про оселища на українську мову, включаючи роз'яснення термінів, які використовуються в Директиві, переклад посібника, каталог типів оселищ, які можна знайти в українській частині Карпат та стратегію підняття обізнаності та інформованості. Першим результатом стратегії обізнаності та інформованості брошура, яка пояснює Директиви про охорону птахів і оселища (**Birds and Habitats Directives**) (разом з мережею N-2000) .

Проект BBI **Matra** несе повну відповідальність за цей документ, він повинен обговорюватися на різних рівнях і за різних обставин, наприклад, на запропонованій Національній конференції з N-2000, щоб узгодити більш детальні рекомендації, механізми та розробку конкретних заходів.

Мета цього документа

Завдяки пілотному проекту “Впровадження принципів Директиви про оселища (**Habitats Directives**) в українській частині Карпат», який фінансується в рамках Програми голландського уряду **Matra BBI**, був зроблений перший крок для ознайомлення українських експертів і управлінців з Директивою про оселища (**Habitats Directive**). У ході реалізації проекту стало зрозуміло, що люди, задіяні в галузі охорони природи хочуть дізнатися більше про Директиву про оселища (**Habitats Directive**) і вивчити можливості для продовження впровадження Директиви про оселища (**Habitats Directive**) в Україні.

Через те, що немає юридично зобов'язуючої угоди з ЄС, через яку уряд України був би змушений дотримуватися Директиви про оселища (**Habitats Directive**) і беручи до уваги обмежені фінансові і людські ресурси, стан охорони природи в Україні, неможливо довести стан охорони природи до повної відповідності з Директивою про оселища (**Habitats Directive**). Повне впровадження Директиви про оселища (**Habitats Directive**) вимагає значних змін і реорганізації сектора охорони природи в Україні, а також виділення значних коштів.

Цей документ спрямований на підтримку Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України у досягненні своєї мети - привести практику охорони природи у відповідність з практиками в країнах Європейського Союзу. В документі буде представлена інформація про основні принципи Директиви про оселища (**Habitats Directive**), пояснено організаційні, інституційні та фінансові аспекти Директиви про оселища (**Habitats Directive**) та запропоновано можливі шляхи для впровадження аспектів Директиви про оселища (**Habitats Directive**) в природоохоронну практику та політику в Україні. Документ дасть якомога більше інформації про те, як робота згідно з Директивою про оселища (**Habitats Directive**) може сприяти створенню екологічної мережі в Україні і як вона може сприяти встановленню та оголошенню нових при-

родоохоронних територій в Україні. Від Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів залежить чи буде прийнятий цей виклик і чи рекомендації перетворяться в політичні рішення.

1. Коротка інформація про політику та законодавство України у природоохоронній сфері

Національне природоохоронне законодавство України представлено низкою законодавчих актів, серед яких доцільно згадати наступні.

Закон **“Про охорону навколишнього природного середовища”** (1991) є основою в галузі охорони навколишнього природного середовища. Він визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища, включаючи наступне : основні принципи охорони, право власності на природні ресурси; об’єкти правової охорони навколишнього природного середовища; екологічні права та обов’язки громадян; повноваження державних органів; моніторинг, прогнозування, облік та інформування; проведення екологічної експертизи; стандартизація та нормування; контроль та нагляд в галузі охорони навколишнього середовища; регулювання використання природних ресурсів; економічні механізми для забезпечення охорони навколишнього середовища; заходи щодо забезпечення екологічної безпеки; природні території та об’єкти, які підлягають особливій охороні; надзвичайні екологічні ситуації; відповідальність за порушення законодавства; міжнародні відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища

Закон України **“Про тваринний світ”** (2001), регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Закон визначає, що є об’єктом цього закону, права власності щодо тваринного світу, основні вимоги та принципи охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу, права та обов’язки громадян, а також повноваження державних органів у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Закон детально висвітлює питання щодо організації та ведення моніторингу тваринного світу

Близьким до попереднього є закон **“Про рослинний світ”** (1999), який визначає повноваження відповідних органів державної влади щодо питань охорони та ведення обліку цінних об’єктів рослинного світу та його кадастру, обов’язки користувачів ресурсами рослинного світу, питання моніторингу та питання пов’язані з збереженням рослинного світу тощо. В законі ідеться не лише про охорону видів рослин, а й рослинних угруповань - “Рідкісні рослинні угруповання і такі, що перебувають під загрозою зникнення підлягають охороні на всій території України і заносяться до Зеленої книги України”. Більш детально охорона рослинних угруповань регламентується “Положенням про Зелену книгу

України”, затвердженим постановою кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. за N1286, інформація про яку наведено нижче.

Закон **“Про Червону книгу України”** (2002), спрямований на збереження та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, зазначає, що одним з методів охорони цих видів є систематична робота з виявлення місць їх перебування (зростання), проведення постійного спостереження (моніторингу) за станом їх популяцій. Зібрані дані не рідше ніж раз на 10 років узагальнюються та видаються у вигляді Червоної книги України. Ведення Червоної книги України здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, яким є Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Крім цього, Кабінетом Міністрів України, створюються Національна комісія з питань Червоної книги України. До складу Національної комісії з питань Червоної книги України включаються провідні вчені Національної академії наук України, інших наукових установ, фахівці спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, з питань лісового і мисливського господарств та полювання, з питань рибного господарства, інших державних органів і громадських організацій

Закон **“Про мисливське господарство та полювання”** (2000) визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності юридичних і фізичних осіб у галузі мисливського господарства та полювання, визначає засади охорони, використання та відтворення тваринного світу. Серед іншого законом регулюються методи полювання, визначення обмежень на добування, терміни полювання, заходи по упорядкуванню мисливських угідь, ведення моніторингу та державного обліку чисельності та добування мисливських тварин,

Закон **Про природно-заповідний фонд України** (1992) визначає правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об’єктів. У зв’язку з цим законодавством України природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об’єктів, що перебувають під особливою охороною. Законом встановлюється класифікація територій та об’єктів природно-заповідного фонду України, форми власності, основні засоби їхнього збереження, види використання та режими управління, регулюється облік та відновлення біорізноманіття.

Закон “**Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки**” (2000) є одним з двох законів присвячених національній екологічній мережі. Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки розроблена в контексті вимог щодо подальшого опрацювання, вдосконалення та розвитку екологічного законодавства України, а також відповідно до рекомендацій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.) щодо питання формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту.

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду країни шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Програма визначає основні завдання щодо створення екомережі в Україні, категорії елементів екомережі та категорії земель на основі яких вона буде створена, заходи по створенню екологічної мережі та механізми реалізації програми, включаючи нормативно-правове, фінансове, наукове, організаційне забезпечення. Програма передбачає етапи її реалізації та соціальні, економічні і екологічні результати її втілення.

Завданням закону “**Про екологічну мережу України**” (2004) є регулювання суспільних відносин у сфері формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі як однієї з найважливіших передумов забезпечення сталого, екологічно збалансованого розвитку України, охорони навколишнього природного середовища, задоволення сучасних та перспективних економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства. Закон визначає принципи формування, використання та збереження екомережі, організацію державного управління (повноваження державних органів тощо) та засоби у сфері створення, збереження та використання екомережі. Закон також визначає що таке наукове забезпечення її створення, проектування, схема формування, створення переліків елементів екомережі, порядок включення територій до неї, режими охорони елементів екомережі, моніторинг її стану , а також джерела фінансування.

“**Лісовий кодекс України**” (2006) регулює ведення лісового господарства в Україні. Законом визначаються права власності на ліси, регламентується державне регулювання та управління у сфері лісових відносин, основні завдання та зміст організації лісового господарства, функціональний поділ лісів, використання та відновлення лісів, а також державний кадастр та облік лісів, моніто-

ринг стану лісів та лісову сертифікацію, зміну цільового призначення лісових ділянок, охорону лісів та збереження лісового біорізноманіття, фінансування лісового господарства, відповідальність за порушення лісового законодавства, використання міжнародних договорів, які стосуються ведення лісового господарства.

Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (2004) передбачається гармонізація законодавства України та ЄС. У програмі зазначено перелік напрямків по яких буде відбуватися адаптація законодавства на першій стадії виконання програми (2004 - 2007). До цього переліку включено й охорону довкілля (environmental protection)

Крім законів України, охорона природи в країні регламентується постановами Кабінету Міністрів та указами Президента України. Серед них, перш за все слід згадати **“Положення про Зелену книгу України”**, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. за N1286, і яке присвячене охороні рослинних угруповань. Відповідно до нього, Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні. Зелена книга є основою для розроблення охоронних заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природних рослинних угруповань. Охорона цих угруповань спрямовується на збереження їх ценотичної структури, популяцій рідкісних видів рослин та умов місцезростання. Визначення природних рослинних угруповань, які підлягають занесенню до Зеленої книги, здійснюється відповідно до методики, що затверджується Мінприроди. Охорона рослинних угруповань забезпечується шляхом надання їм особливого правового статусу, створення територій природно-заповідного фонду, врахування їх наявності під час відведення ділянок під господарську діяльність, ведення моніторингу їхнього стану, а у разі потреби шляхом їхнього відтворення.

Зелена книга містить таку інформацію: біномінальна наукова назва рослинного угруповання, його синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус, поширення в Україні, фізико-географічні умови, біотоп, фітоценотична, аутфітосозологічна та ботаніко-географічна значущість, ценотична структура та флористичне ядро, потенціал відновлюваності, вид режиму збереження, обґрунтування необхідності здійснення охорони, біотехнічні і созотехнічні рекомендації, джерела інформації, картосхема поширення угруповання. Ведення Зеленої книги покладається на Мінприроди і фінансується з державного бюджету.

В контексті впровадження в Україні HD/BD також є постанови Кабінету Міністрів України “Про порядок ведення державного кадастру тваринного світу” (1994) та “Про затвердження Порядку ведення державного обліку і кадастру

рослинного світу” (2006). Згадані державні кадастри розглядаються, як систематизована сукупність відомостей про географічне поширення видів (груп видів) тварин, їх чисельність і стан, характеристики середовища їх перебування і сучасного господарського використання, а також інших даних, необхідних для забезпечення охорони і раціонального використання об’єктів рослинного та тваринного світу. Кадастри мають вестися на всій території України, її континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні. Організація ведення кадастрів рослинного та тваринного світу, координація діяльності, пов’язаної з виконанням цих робіт, зберіганням кадастрової інформації та її публікацією, здійснюється Мінприроди та його територіальними органами. Державний облік і ведення кадастрів ведеться за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, республіканського та місцевих позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища.

Серед законодавчих засад збереження біорізноманіття України слід також вказати на ряд постанов Кабінету Міністрів України, а саме: “Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України” (1997, № 439), «Про затвердження Положення про регіональні кадастри природних ресурсів» (2001, №1781), «Про затвердження Положення про державний комітет лісового господарства України» (2007, №833).

Іншою категорією законодавчих актів, що стосуються питань збереження, управління та моніторингу природних екосистем та диких видів тварин та рослин є відомчі накази, зокрема: наказ Мінприроди щодо «Положення про Проект організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів», «Положення про Проект організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об’єктів», «Положення про Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів» та (2005 №245), накази Державного комітету лісового господарства України - «Про затвердження Правил організації полювання та надання послуг іноземним туристам-мисливцям» (1999, № 83) «Положення про обласні управління лісового та мисливського господарства» (2007, №223),

Окремо слід згадати на проект Закону України **“Про Державну програму збереження біорізноманіття України на 2005-2025 роки”**, який зазначає необхідність проведення інвентаризації, проведення таксономічних досліджень та організації постійних спостережень та моніторингу за станом видів і популяцій, у тому числі ключових та фонових.

Великим недоліком існуючого природоохоронного законодавства є те, що його практична реалізація потребує розробки та прийняття різних підзаконних актів, які б регламентували втілення законів. Відсутність або недосконалість

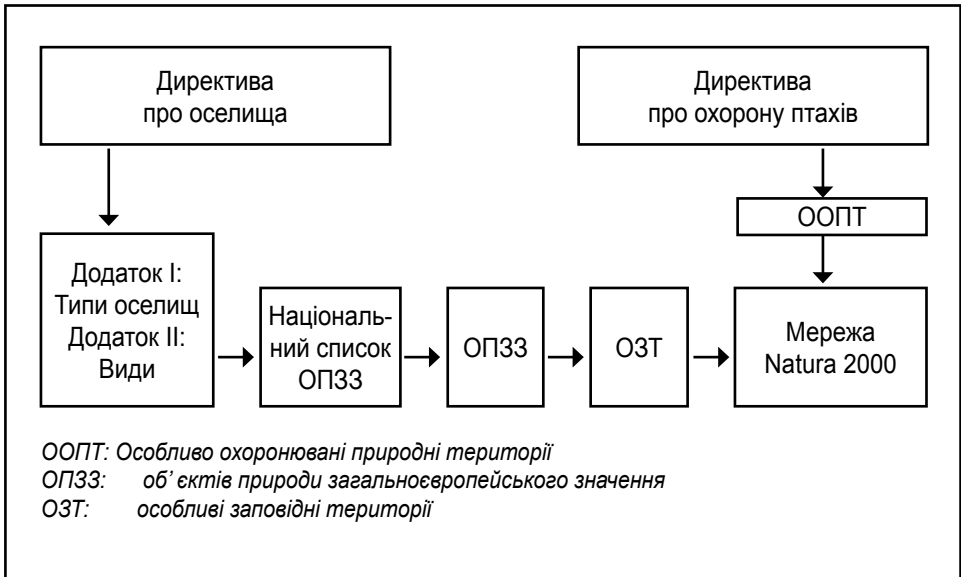
цих документів унеможлиблює ефективне практичне застосування діючих законів, що часто і відбувається

Наведене вище свідчить, що природоохоронне законодавство України охоплює всі основні напрямки охорони біологічного різноманіття – охорону рідкісних видів, збереження рідкісних рослинних угруповань, регулювання вилучення та комерційного використання різних видів тварин та рослин. В ньому також зазначені відповідні механізми – створення об'єктів природно-заповідного фонду та їхній менеджмент, створення планів дій по окремих видах, розбудова екологічної мережі, відновлення видів та природних екосистем тощо.

2 Ознайомлення з «Натура 2000» (Natura 2000)

У 1992 році Рада Європейського Співтовариства прийняла Директиви Ради 92/43/ЕЕС (від 21 травня 1992 року) про охорону природних типів оселищ та дикої фауни і флори. Скорочено - Директива про оселища. Основною метою Директиви є зробити внесок у сприяння збереженню біорізноманіття шляхом збереження природних оселищ і видів дикої флори і фауни, які мають важливе значення для суспільства на території держав-членів ЄС.

Директива про оселища доповнює Директиву про охорону природних видів птахів, що була прийнята в 1979 році; Директива Ради 79/409/ЕЕС і після поправки 2009 року: 2009/147/ЕС. Найбільш важливим інструментом для виконання мети Директиви - є створення європейської системи особливих заповідних територій, які разом з ООПТ, визначеними відповідно до Директиви про охорону птахів, створюють мережу "Натура 2000" як вказано на малюнку нижче. Всі держави-члени ЄС разом роблять свій внесок у створення мережі від Канарських островів до Криту і від Сицилії до фінської Лапландії.

2.2. Короткий опис Директиви про оселища

Два «стовпи» Директиви про оселища - це мережа природоохоронних територій «Натура-2000» (яка також включає об'єкти оголошені згідно з Директивою про охорону птахів) і сувора система захисту видів. Її мета в тому, щоб більш ніж 200 оселищ та 1 000 видів мали «сприятливий природоохоронний статус», таким чином їхнє майбутнє буде в безпеці. Директива складається з серії статей і додатків. В статтях йдеться про збереження біорізноманіття та засоби досягнення цієї мети. У додатках наведені переліки оселищ та видів загальноєвропейського значення, які потребують різних форм захисту.

- Додаток I – Типи оселищ загальноєвропейського значення, збереження яких вимагає оголошення особливих природоохоронних районів
- Додаток II - Види тварин і рослин загальноєвропейського значення, збереження яких вимагає оголошення особливих природоохоронних районів
- Додаток III- Критерії відбору об'єктів, які можуть мати загальноєвропейське значення і мають бути оголошені як особливі природоохоронні райони
- Додаток IV - Види тварин і рослин загальноєвропейського значення, які потребують суворої охорони
- Додаток V - Види тварин і рослин загальноєвропейського значення, чиє перебування в природі та експлуатація підлягають управлінню.
- Додаток VI - Визначає заборонені методи вбивства і транспортування
- Стаття №1* визначає «статус збереження» як суму впливів на оселища чи види, які впливають на їх довгостроковий розподіл, структуру та функції або чисельність. Вона визначає «сприятливий» статус збереження, що включає стабільність зони поширення і життєздатність.
- Стаття №6* описує заходи щодо збереження і вказівки як досягти сприятливого природоохоронного статусу.
- Стаття №11* відзначає, що оселища і види загальноєвропейського значення повинні контролюватися, щоб забезпечити чітке уявлення про їх фактичний стан збереження і тенденції.
- Стаття №17* відзначає, що слід робити звіти по моніторингу кожні шість років, щоб показати результати впровадження директиви. Перші звіти за період 1994-2000 років визначали пріоритети транспонування Директиви у національне законодавство і оголошення спеціальних природоохоронних територій. Поточні звіти, що охоплюють 2001-2006 роки, в першу чергу включають оцінки статусу збереження оселищ та видів загальноєвропейського значення.

Ці звіти можна розглядати як “медичний огляд” для оселищ і видів, передбачених директивою – вони показують де є найбільша потреба в дії, і чи є директива ефективною.

Основна мета Директиви про оселища - підтримка або досягнення сприятливого статусу збереження видів та природних середовищ існування в певних областях. Досягнення сприятливого природоохоронного статусу є найважливішим і в той же час найбільш складним елементом Директиви про оселища. (див. розділ 4)

Важливим елементом Директиви про оселища є визначення так званих заходів зі збереження. Стаття 6 (1) Директиви про оселища вказує, що необхідні заходи щодо збереження повинні відображати екологічні вимоги типів оселищ, згідно з Додатком I та видів, що зустрічаються на території, згідно з Додатком II. Ці екологічні вимоги, в свою чергу, безпосередньо пов'язані з критеріями Сприятливого Природоохоронного Статусу .

Відповідно до термінології Директиви про оселища, заходи щодо збереження включають управління; управління може бути активним або профілактичним і включати в себе такі заходи, як випас худоби, сінокосіння та косіння, а також адміністративні заходи, такі як фізичне планування, оцінка екологічного впливу та контроль. Управлінські заходи повинні бути позитивними та структурними і спрямованими на досягнення сприятливого природоохоронного статусу (СПС).

Критерії Директиви для сприятливого природоохоронного статусу досить загальні і тому не можуть безпосередньо застосовуватися для кожного окремого виду або оселища. Крім того, екологічні вимоги одного і того ж виду можуть змінюватися в залежності від фізичних, кліматичних та географічних умов в кожній державі-члені. Це означає, що кожна країна повинна визначити свої власні критерії і набір параметрів для оцінки СПС на основі національних умов і процесів, які пов'язані з 1) природним середовищем існування, 2) типовими структурами і функціями типів оселищ і видів і 3) перспективами на майбутнє.

Після того, як основні структури і функції та перспективи на майбутнє для кожного виду і типу оселища визначені, можна оцінити статус збереження і визначити необхідні управлінські заходи.

Чому “Натура 2000” важлива для України?

Хоча Україна не має жодних юридичних зобов'язань щодо впровадження Директив про охорону птахів і оселищ, організація охорони природи відповідно до методологічного підходу, представленого у Директиві, є важливою для України з різних причин. По-перше, оголошення природоохоронних територій (особливих заповідних територій) ґрунтується на всебічному науковому аналізі даних про біорізноманіття (наскільки це можливо), що дає основу для вибору цих територій. Завдяки застосуванню критерій відбору об'єктів, представлених в Директиві

про оселища, райони, обрані під майбутні природоохоронні території, є справді «гарячими точками» біорізноманіття. Ці критерії гарантують, що об'єкти, які вибираються, важливі не тільки з точки зору національної, але й з європейської перспективи.

Ще один важливий аспект застосування принципів Директиви про оселища полягає в тому, що визначення та оголошення природоохоронних територій є спільним з такими сусідніми країнами, як Румунія, Словаччина, Польща та Угорщина. Україна поділяє з цими країнами карпатське гірське пасмо і згідно з Карпатською конвенцією ці країни мають координувати свою політику щодо захисту та сталого розвитку цієї території. Спільні методи збору даних, аналізу даних і обробки даних необхідні для розробки і узгодження спільної і цілеспрямованої політики.

Впровадження Директиви про оселища по всій Україні також допоможе створити єдину і спільну базу для створення національної екологічної мережі в Україні. Об'єкти, які будуть визначені і оголошені як природоохоронні території відповідно до принципів Директиви про оселища є основними територіями національної екологічної мережі, в той час як екологічні коридори, які повинні забезпечувати зв'язок між цими об'єктами, повинні ґрунтуватися на аналізі потреб до розповсюдження і міграції ключових видів, для яких були оголошені ці об'єкти. Існують різні прийоми і методи для вибору цих коридорів, включаючи комп'ютерні системи, в яких є інформація про ключові види та землекористування, соціально-економічна інформація для здійснення вибору коридорів з найвищими шансами на успіх і з найменшими витратами.

Важливим елементом Директиви про оселища є те, що вона пропонує можливість об'єднати заходи щодо збереження сталого розвитку сільських районів і, що вона створює основу для розвитку "зеленої" економіки, розвиваючи стабільний туризм, сільське та лісове господарства. Сучасний погляд на збереження природи і управління природоохоронними територіями в тому, що природоохоронні території повинні розглядатися не як ізольовані території, а як невід'ємні частини більш широких ландшафтів включно з фермерами, лісниками, туристами, містами, селами.

3 Зв'язок між Директивою про оселища, Смарагдовою мережею та розвитком екологічної мережі

Мережа “Смарагд” є інструментом для сприяння охороні природи в загальноєвропейському контексті і була ініційована та координується Бернською конвенцією (1979), а Директива про оселища поширюється тільки на країни Європейського Союзу. Смарагдова мережа і Директива про оселища (1992) мають однакові цілі - обидва міжнародні документи, спрямовані на збереження дикої флори, фауни і природних оселищ. Об'єкти в межах Смарагдової мережі разом з територіями Директив про оселища та охорону птахів становлять ядро Загальноєвропейської екологічної мережі (**Pan European Ecological Network (PEEN)**), яка також підтримується Бернською конвенцією. Держави-члени Європейського Союзу будуть виконувати вимоги Бернської конвенції за допомогою мережі «Натура 2000» (особливі заповідні території «Натури-2000» стануть особливо важливими заповідними територіями у Смарагдовій мережі).

Країни ЄС будуть проводити підготовчу роботу, щоб виконати вимоги Європейського союзу, створивши об'єкти Смарагдової мережі. В основному Смарагдова мережа має ту ж філософію, що і «Натура 2000» за межами ЄС, розвиваючи спільний європейський підхід до охорони природних оселищ.

Коротко подібності та відмінності показані на малюнку нижче:

Смарагдова мережа	Мережа «Натура-2000»
Мережа природоохоронних територій	Мережа природоохоронних територій
Рекомендація №16, 1986 р., Резолюція №3 1996р. про мережу особливо важливих заповідних територій Бернської конвенції (Рада Європи, 1979) - необов'язкова	Директива ЄС про охорону птахів, 1979: особливо охоронювані природні території
Оголошені особливо важливі заповідні території, узгоджені з мережею «Натура» в країнах ЄС	Директива ЄС про оселища, 1992: спільна мережа особливо заповідних територій (оселища і види) – обов'язкова, юридично зобов'язуюча
Європейські країни (47) + Африка (4)	Оголошена мережа ООПТ+ОЗТ

Території під захистом: Оселища видів дикої флори і фауни (перелічені в Додатку 1) Оселища під загрозою зникнення Важливі території для мігруючих видів	25 країн-членів ЄС
Заохочує створення коридорів	Території під захистом: Оселища видів дикої флори і фауни (перелічені в Додатку 2) Оселища під загрозою зникнення Важливі території для мігруючих видів
	Створення коридорів згадується в статті №4, але не є обов'язковим

І Смарагдова мережа і Директива про оселища, ґрунтуються на так званій Палеоарктичній класифікації біотопів. У 1992 - 1998, Палеоарктична класифікація біотопів була розроблена в рамках проекту **Corine Biotops** і включала країни Центральної та Східної Європи. З 1996 року використовується більш сучасна класифікація оселищ, а саме класифікація оселищ Європейської інформаційної системи охорони природи (EUNIS), яка ґрунтується на Палеоарктичній класифікації і застосовується з метою створення однієї Загальноєвропейської ієрархічної класифікації оселищ, які повинні використовуватися для усіх аспектів охорони природи, включаючи підтримку створення мережі "Натура 2000" і "Смарагд". Протягом цього періоду був також переглянутий Додаток 1 до Директиви про оселища (список типів оселищ) у той час як в грудні на 30-му засіданні Постійного комітету Бернської конвенції був прийнятий оновлений перелік оселищ (Резолюція № 4).

Додаток 1 до Директиви на цей час є в стані перегляду, оскільки до ЄС ввійшли нові члени, на території яких є типи оселищ та види, ще не включені в Додаток 1. На сьогодні, Додаток 1 до Директиви налічує 231 європейський вид природних оселищ, в тому числі 71 пріоритетний тип оселищ під загрозою зникнення, які в основному знаходяться в межах території Європейського Союзу.

Найбільша різниця між Смарагдовою мережею і Директивою про оселища, перш за все, в тому, що Директива є юридично обов'язковим законом для держав-членів Європейського Союзу.

По-друге, Директива більш детально описує, які об'єкти повинні бути визначені, оголошені і в яких має відбуватися управління, та як моніторинг біорізноманіття повинен допомогти оцінити, наскільки досягнуті цілі збереження, і тому є вона є більш науково обґрунтована.

Один з основних елементів для початку впровадження Директиви про оселища і Смарагдової мережі - національний перелік типів оселищ та видів, які можуть знаходитися в Україні. Для країн ЄС списки мають бути організовані у вигляді витягів з Додатків I, II, IV і V, і вказувати, до якого додатку кожен з виявлених видів і оселищ належить і в якому біогеографічному регіоні вони є. Аналогічно повинен бути складений список для інших європейських країн, які не є членами ЄС, у відповідності з резолюціями Смарагдової мережі. В якості інструкцій для країн ЄС, Європейська комісія підготувала так звані довідкові списки для кожного біогеографічного регіону для допомоги державам-членам у процесі визначення, які з включених у Додаток I типів оселищ та видів з Додатку II знаходяться на їх території. Мережа N-2000 охоплює сім біогеографічних регіонів (Альпійський, Атлантичний, Північний, Континентальний, Макаронезійський, Середземний і Паннонійський), а Смарагдова мережа охоплює одинадцять таких регіонів, тобто ще чотири (Арктичний, Анатолійський, Чорноморський і Степовий).

Біогеографічні регіони в Україні - це Альпійський, Паннонійський, Чорноморський, Континентальний і Степовий. Відповідно до Резолюції № 6 Додатку I (1998) територія включає 223 види і 84 оселища, які перебувають під загрозою зникнення, перераховані в Резолюції № 4 (1996).

Окрім довідкового списку типів оселищ, Європейська Комісія підготувала так звані Інтерпретаційні Інструкції, які містять опис та огляд видів, які присутні в кожному конкретному типі оселища, в тому числі відомості про стан ґрунтів та інших важливих елементів. Щоб визначити, які типи з Додатку I трапляються в Україні, українські біологи перш за все мають узгодити визначення і вираження цих типів оселищ в Україні, тобто в українській інтерпретації, а вони можуть відрізнитися від визначень Європейської комісії в Інтерпретаційних Інструкціях. Коротше кажучи, Інтерпретаційні інструкції для типів оселищ в ЄС повинні бути адаптовані до українських умов. У Смарагдовій мережі адаптація типів оселищ не проводиться, зате тут проводиться оцінка наявності на території оселищ (з довідкового списку) на основі аналізу наявних даних.

Першим кроком у впровадженні Директиви є переклад останньої версії Інтерпретаційних Інструкцій для типів оселищ Європейського союзу, їх можна знайти на: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/2007_07_im.pdf.

У рамках проекту «Впровадження стандартів ЄС і методик для ідентифікації та класифікації оселищ» - пілотного проекту для українських Карпат - цей переклад був зроблений, а опис оселищ, представлених в Інтерпретаційних Інструкціях, був адаптований до умов в українських Карпатах .

Найважливіше у впровадженні Директиви про оселища - зробити концепцію типів оселищ зрозумілою. Тип оселища - це поняття, введене Директивою, яке ґрунтується на класифікації Європейської інформаційної системи охорони при-

роди (EUNIS) і дає список характерних видів, які відносяться до того чи іншого типу оселища, плюс список обставин, які визначають їх виникнення і виживання. Але ці описи досить загальні і можуть трохи різнитися в різних країнах (різний видовий склад і умови для виникнення і виживання). Наприклад, якщо визначення оселища згідно з Додатком I в Інтерпретаційних Інструкціях буде відповідати певному типу оселища в Україні, але список характерних видів не співпадатиме, Україна матиме можливість інтерпретувати тип оселища з адаптованим списком характерних видів. Важливо також зв'язати існуючі системи класифікації рослинних угруповань в Україні з адаптованим описом типів оселищ в Додатку I. Це допоможе більш широкій групі національних експертів та картографів зрозуміти визначення типів оселищ. В каталозі типів оселищ, який було розроблено в рамках пілотного проекту в Карпатах, подано опис кожного типу оселища розташованого в Карпатах, а також інформацію про те, як типи оселищ пов'язані з національною системою класифікації.

В основному створення Смарагдової мережі складається з тих самих етапів, проте державам-членам Бернської конвенції просто необхідно перевірити, чи тип оселища або вид, представлений в Резолюції № 4 і Резолюції №6 знаходиться в їхній країні, не складаючи спочатку опису оселища та його видового складу, структур і функцій відповідно до вимог Директиви про оселища.

До проведення оцінки групою експертів з природоохоронних територій та екологічних мереж Бернської конвенції, буде підготовлений попередній Довідковий список видів і оселищ, які знаходяться в кожній країні для кожного біогеографічного регіону на основі сучасної наукової інформації, згідно з Резолюцією (1996) № 4 і Резолюцією (1998) № 6 Бернської конвенції. Мета цього списку - показати, які об'єкти країна зобов'язана оголосити особливо важливими заповідними територіями (**ASCIs**). Довідкові списки не слід розглядати як контрольні переліки видів і оселищ, розташованих в країнах і відповідних регіонах, тому вони повинні виключати кочові види. 'X' у списку буде означати, що країні зобов'язані визначити об'єкти для цього виду або оселища в певному біогеографічному регіоні. Знак питання (?) буде вказувати, що статус видів або оселищ не визначений і необхідно провести додаткові дослідження, щоб визначити цей статус. На основі аналізу інформації бази даних країни, які створюють Смарагдову мережу, складають попередній список особливо важливих заповідних територій (**ASCIs**), який потім буде оцінюватися групою експертів з природоохоронних територій та екологічних мереж в біогеографічному регіоні. Після того, як список буде узгоджено, він буде представлений на розгляд Постійному комітету Бернської конвенції для затвердження.

Хоча Бернська конвенція надає деякі рекомендації щодо вибору об'єкта, більш ґрунтовні рекомендації наведені у Додатку III до Директиви про оселища. Рекомендації, зокрема, пояснюють, що не всі об'єкти, де є типи видів, наведених у Додатку 1 або в Додатку 2, слід оголошувати територіями під юрисдикцією

Директивою про оселища. Це, наприклад, стосується оселищ, широко поширених по всій країні і чиє виникнення і виживання не є під загрозою.

На наступному малюнку показаний процес визначення особливо важливих заповідних територій (**ASCIs**) Смарагдової мережі:

Створення Смарагдової мережі

Визначення видів і оселищ в межах кожного біогеографічного регіону в країні
Збір даних про визначені види та оселища
Вибір потенційних особливо важливих заповідних територій (ASCIs) (на основі критеріїв, визначених в Рекомендації №6 (1989)) <i>створення бази даних видів</i>
Представлення територій Постійному комітету (Національні списки)
Прийняття національних списків Постійним комітетом

Можливо, будуть необхідні більш детальні інструкції для вибору території та оцінки пропозицій для певних таксономічних груп (наприклад, птахи, риби) або навколишніх середовищ (наприклад, морське), коли сторони, що беруть участь у II етапі, здобудуть більше досвіду.

Основна мета Директиви про оселища - досягнення «сприятливого природоохоронного статусу» для оселищ і об'єктів. Визначити коли оселища або види мають сприятливий природоохоронний статус - не так легко, на статус збереження впливають різні чинники, а оцінка статусу збереження може бути складним завданням. Щоб визначити, коли види або оселища перебувають в сприятливому природоохоронному статусі, слід мати достатньо даних про розподіл видів та інформацію про тенденції у виникненні і поширенні. Директива про оселища надає кілька критеріїв, яких треба досягти, перш ніж дане оселище або вид досягне сприятливого природоохоронного статусу.

Статус збереження оселища слід вважати «сприятливим», якщо:

- його природний ареал та територія, яку воно займає є стабільними або зростаючими,
- існують конкретні структура і функції, необхідні для його довгострокового утримання, і якщо вони продовжать існувати в найближчому майбутньому,
- статус збереження його типових видів є сприятливим, як зазначено в описі статусу збереження видів нижче.

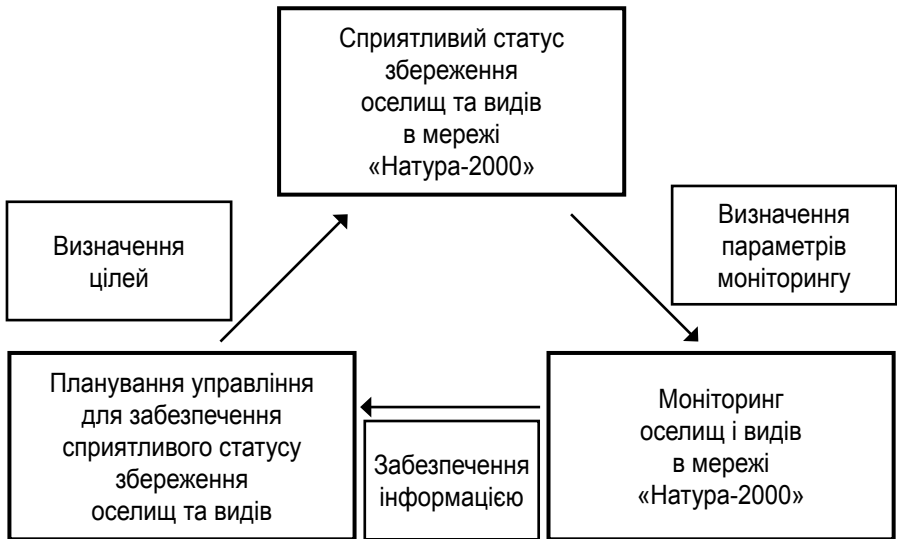
Охоронний статус видів слід вважати «сприятливим», якщо:

- дані про динаміку популяції відповідних видів вказують, що вони ще довго існуватимуть як життєздатний компонент оселища,

- природний ареал виду не зменшується і не буде зменшуватися в найближчому майбутньому
- існує і, ймовірно, існуватиме достатньо велике оселище для підтримки своїх популяцій на довгостроковій основі.

Моніторинг є ще одним важливим елементом Директиви, в той час як Смарагдова мережа дає обмежену інформацію про моніторинг та зв'язок з управлінням. Зв'язок між управлінням та моніторингом об'єктів зображений на рисунку:

Зв'язок між управлінням та моніторингом

І Смарагдова мережа і мережа «Натура 2000» дають мало вказівок про те, як об'єднати в екологічну мережу об'єкти, які оголошуються особливо важливими заповідними територіями (**ASCIs**) або особливими заповідними територіями (**SAC**). Хоча у статті №10 Директиви про оселища говориться, що держави-члени повинні докладати зусиль за допомогою планування землекористування та розвитку політики для створення спільної мережі «Натура-2000», це майже не виконується. У статті №10 говориться, що для створення спільної мережі слід включити річки та їх береги, традиційні засоби для маркування меж поля, ставки та невеликі ліси, які вважаються необхідними для міграції, розповсюдження і генетичного обміну диких видів.

4. Директива про оселища в українському контексті

Завдяки пілотному проекту із впровадження принципів Директиви в українській частині Карпат, який тривав з 2009 до 2011 року, стало відомо, що немає наукових перешкод для продовження впровадження в Україні методів, що застосовуються в Директиві. Під час проекту було не тільки перекладено на українську мову Директиву про оселища, але і пояснено поняття і визначення, які використовуються в Директиві і які мають вирішальне значення для розуміння філософії Директиви. Ці поняття містять: типи оселищ, статус збереження, сприятливий статус збереження, заходи щодо збереження та значний вплив. (див. розділ 3) Найбільш важлива робота - це адаптація типів оселищ (перерахованих у Додатку 1 до Директиви) до українських умов і створення каталогу типів оселищ, що знаходяться в Карпатах.

У рамках пілотного проекту також була розроблена структура бази даних за допомогою програми Turboveq, яка містить всю інформацію про типи оселищ та види, що зустрічаються в Карпатах і сумісна з європейською програмою "Натура 2000", яка є у вільному доступі. Державна служба з природоохоронних територій створює кадастр природоохоронних територій в Україні - базу даних, зв'язану з ГІС. Хоча ця база даних має на меті, перш за все, зібрати адміністративні та загальні відомості про об'єкт, вона накопичує багато іншої корисної інформації. Необхідні подальші дослідження для оцінки того, чи база даних та ГІС Державної служби з природоохоронних територій повністю відповідають вимогам бази даних N-2000 і чи вони також надають інформацію про розподіл, поширення та кількість типів оселищ та видів.

ПЗ "Натура 2000" дозволяє країнам записувати дані по кожному об'єкті відповідно до погодженої Стандартної Форми Даних. Стандартна форма даних включає інформацію про об'єкт «Натура 2000», наприклад визначення об'єкту, місце розташування, екологічну інформацію (оселища та видів), опис об'єкту, статус збереження структури і функцій та загрози.

Нещодавно Мінприроди замовило створення бази даних для розвитку Національної екологічної мережі. Отже, доцільно розглянути можливості адаптації існуючих баз даних до потреб збору даних для територій, які можуть бути обрані для Смарагдової мережі та / або Директиви про оселища. Якщо для цієї мети створена окрема база даних, то слід подумати як бази даних могли б обмінюватися інформацією.

Паралельно з пілотним проектом по Директиві в Карпатах проводився проект щодо впровадження Бернської конвенції за фінансування ЄС. У рамках цього проекту, який проводився «ІнтерЕкоцентром», була створена база даних оселищ і видів, зазначених у Бернській конвенції для підтримки створення Смарагдової мережі.

На основі досвіду, накопиченого під час пілотного проекту і проекту з впровадження Бернської конвенції, настійно рекомендується приступити до узгодження практик з охорони природи з практиками Європейського Союзу. У ході реалізації Директиви про оселища держави-члени ЄС отримали багато знань і досвіду, які виходять за рамки практик з впровадження Бернської конвенції, яка в основному зосереджена на створенні бази даних типів оселищ і видів (з Резолюції №4 і Резолюції №6 відповідно) і на основі цього оголошенні особливо важливих заповідних територій (**ASCIs**). Цей досвід є корисними і в українському контексті впровадження Директиви про оселища.

Досвід, накопичений в процесі виконання Директиви про оселища в державах-членах ЄС, включає:

- Розробку методичних матеріалів - інструкцій, критеріїв для визначення природоохоронних територій, стандартизованих форм для збору та введення даних, стандартів для карт, і т.д.;
- Створення і узгодження процедур і контролю якості даних;
- Процедури прийняття рішень щодо створення нових територій на основі участі зацікавлених сторін;
- Накопичення великих обсягів даних про рідкісні види і оселища, зазначені у додатках до Директив;
- Створення мережі особливої природоохоронних територій (особливо охоронюваних природних територій та особливої заповідних територій разом з формуванням мережі N-2000)

Застосування цього корисного досвіду в Україні, безумовно, матиме позитивний вплив на впровадження Бернської конвенції, особливо щодо збереження рідкісних оселищ, в тому числі оселищ рідкісних видів рослин, перелічених в Резолюціях Конвенції. Це забезпечить міцну основу для створення цілісної екологічної мережі в Україні.

Слід наголосити, що плани Бернської конвенції до 2020 року включають передання досвіду з впровадження Директиви за межами Європейського Союзу. Таким чином, Бернська конвенція є конкретною законодавчою основою для впровадження Директиви в Україні. Впровадження вимагатиме надання Бернській Конвенції правового статусу, наприклад, статусу постанови Кабінету міністрів або наказу Міністерства охорони навколишнього середовища і природних ресурсів.

Хоча Україна не має юридичних зобов'язань щодо впровадження Директиви про оселища, вона може використовувати зобов'язання, що випливають з Бернської конвенції, в якості основи для подальшого впровадження Директиви про оселища. Як було зазначено раніше, Бернська конвенція ґрунтується на тих же методологічних принципах визначення типу оселища, розвитку бази даних і вибору об'єкта, але досвід, здобутий під час впровадження Директиви і наукове підґрунтя дозволяє Україні зробити значний крок вперед у покращенні своїх наукових і практичних основ у галузі охорони природи. Україна може створити

Смарагдову мережу об'єктів, яка повністю відповідає мережі «Натура 2000» в сусідніх країнах Європейського Союзу.

Одним з перших заходів є створення списку типів об'єктів для України і розширення списку, який був створений для Карпат. Те ж саме стосується списку видів рослин та видів, які потребують особливого захисту. Оскільки на цей час законом охороняються тільки рослинні угруповання, перераховані у Зеленій книзі України, буде необхідно скоригувати закони для забезпечення захисту цих типів оселищ і видів. Крім того, різні методичні матеріали, стандарти для збору даних, зберігання даних, моніторингу та звітності вимагатимуть юридичного затвердження.

Для забезпечення наукової основи для впровадження Директиви про оселища пропонуються наступні кроки:

- Попередній список видів і типів оселищ, які знаходяться в Україні відповідно до Додатків до Директиви із зазначенням біогеографічних регіонів.
- Дані про кожен тип оселища згідно з Додатком I і кожен вид згідно з Додатком II для України плюс відбір потенційних об'єктів Смарагдової мережі, де будуть зібрані дані.
- Принципи взаємної довіри і злагоди між українським урядом, НУО та університетами щодо даних, наданих університетами і НУО, та щодо спільного використання цих даних, а також розширення співпраці зі збору даних і управління.
- Список потенційних об'єктів Смарагдової мережі і даних, а також постійна додаткова польова робота зі встановлення типів оселищ і видів за стандартною формою даних Директиви
- Консультації із зацікавленими сторонами щодо списку потенційних об'єктів, які можуть бути оголошені як об'єкти Смарагдової мережі, тобто включення до списку типів оселищ і видів.
- Бази даних об'єктів Смарагдової мережі для подання в Раду Європи, а також географічна інформаційна система, яка є сумісною з базою даних Смарагдової мережі і яка підходить для підтримки ефективного управління та моніторингу даних запропонованих об'єктів.
- «Команда Стандартної Форми Даних» - встановлена, завершена Стандартна Форма Даних Смарагдової мережі для кожного об'єкту і завершена база даних Смарагдової мережі.

Впровадження Директиви про оселища впливає не тільки на збір даних, аналіз даних і процедури для оголошення природоохоронних територій, але й на управління природоохоронними територіями та моніторинг.

Сьогодні планування заходів з управління природоохоронними територіями і їх реалізація в Україні майже повністю ґрунтується на так званому «проекті для інституційного і територіального планування території», який визначає межі територій, їх розподіл на зони, регулювання діяльності в межах цих зон і т.д. Цей документ лише частково задовольняє потреби у плануванні та здійсненні заходів з управління (збереження), хоча його можна розглядати в якості основи для планів управління, які відповідають вимогам Директиви про оселища. Отже, слід розглянути дві можливості при впровадженні планування управління відповідно до методів Директиви: зміни (доповнення) до сучасного «Проекту для інституційного і територіального планування території» згідно з вимогами, встановленими для планів управління природоохоронних територій, або розробка спеціальних планів управління для цих територій на основі процесу і формату, який використовується в країнах ЄС. В обох випадках нові формати повинні бути офіційно затверджені.

Держави-члени ЄС зобов'язані здійснювати моніторинг та оцінку стану збереження типів оселищ та видів і звітувати про результати цього моніторингу перед Європейською Комісією кожні шість років. Звітності в ЄС мають певний формат і держави-члени будуть проінформовані про це Європейською комісією.

Звітність і моніторинг не є обов'язковими для України, але моніторинг важливий для оцінки того, наскільки плановані заходи з управління допомогли поліпшити статус збереження або досягти сприятливого природоохоронного статусу. Для того, щоб відзвітувати про статус збереження типів оселищ та видів мережі «Натура 2000», необхідно розробити методологію моніторингу для типів оселищ та видів, що зустрічаються в Україні та встановити програму моніторингу, зазначивши де, як і що моніторити. Це передбачає створення наукової схеми моніторингу за участю відповідних експертів та організацій. Так як неможливо і не потрібно проводити інвентаризацію всіх видів і типів оселищ, для контролю повинен бути узгоджений мінімальний набір видів та інших елементів.

Моніторинг біорізноманіття в Україні в цілому знаходиться ще на початковій стадії розвитку, хоча деякі галузі досить добре розвинені і мають довгу історію. Це особливо стосується «Літопису природи», для якого працівники природоохоронних територій десятиліттями збирають інформацію. Але «Літопис природи» дає основу для розвитку мережі моніторингу, яка відповідає принципам Директиви про оселища.

5 Інституційні та організаційні аспекти

Міністерство екології та природних ресурсів - провідний державний орган в Україні для захисту навколишнього середовища і для збереження диких видів рослин і тварин, а також природних територій. Департамент заповідної справи при Міністерстві (колишнє Державне агентство заповідної справи) несе відповідальність за координацію між оголошенням, захистом та управлінням всіма природоохоронними територіями України, а Департамент з охорони природних ресурсів та екологічної мережі несе відповідальність за розробку політики, включаючи моніторинг стану видів під захистом та мисливських видів, видачу дозволів (квот) на добування (полювання) тварин, розвиток екомережі, а також розробку політики на підтримку впровадження Бернської конвенції та Директиви про оселища.

Міністерство має досить добре розвинуті контакти з науковими та освітніми установами - Національною академією наук, Аграрною академією наук, різними університетами та іншими навчальними і дослідницькими установами. Мінприроди співпрацює на постійній основі з Державним комітетом лісового господарства, Державним комітетом рибного господарства, Міністерством сільського господарства і т.д.

Однак, продовження впровадження Директиви про оселища вимагає тісної координації дій між Міністерством екології та природних ресурсів, включаючи достатню кількість кваліфікованих працівників як на центральному рівні так і на регіональному рівні. Крім достатньої кількості коштів для найму персоналу, забезпечення можливостей тягне за собою також підготовку кадрів та нарощування потенціалу ключових працівників на принципах Бернської конвенції та Директиви про оселища. Крім того, міністерство повинне пам'ятати про економічні, науково-дослідні та освітні сектори, щоб зробити впровадження успішним.

Беручи до уваги тісну координацію, яка потрібна не лише між суміжними галузями, а й між областями, настійно рекомендується створити у міністерстві окремий департамент, який координував би впровадження Бернської конвенції і Директиви і, можливо, інших міжнародних угод в області біорізноманіття. Цей департамент повинен нести відповідальність за:

- координацію всіх зусиль і заходів у рамках подальшого впровадження Бернської конвенції та Директиви про оселища.
- Зв'язок з ЄС та Радою Європи і службою Європейського Союзу з питань впровадження Бернської конвенції та Директиви в Україні, в тому числі з питань підготовки та представлення відповідних національних звітів.
- Зв'язок з науковими організаціями та НУО для досягнення узгодженості і координації у впровадженні Бернської конвенції і Директиви про оселища
- Координація діяльності з іншими секторами, зокрема, з лісовим господарством, сільським господарством й туристичним сектором. У зв'язку з цим

рекомендується створити міжвідомчий координаційний орган, через який вищезгадані сектори інформуватимуться про стан справ. Але завдання цього координаційного органу не повинні обмежуватися лише обміном інформацією, він повинен також розділяти відповідальності за захист і управління біорізноманіттям.

Хоча Міністерство відіграватиме важливу роль у продовженні впровадження принципів Директиви, неможливо покласти це все в міністерство. Окрім цього важливо розвивати горизонтальні зв'язки між керівниками і вченими, які беруть участь у створенні та управлінні природоохоронними територіями, або займаються захистом пріоритетних видів.

Інше питання, яке необхідно роз'яснити – це те, хто повинен керувати базою даних типів оселищ та видів, хто повинен мати доступ до неї і як вона повинна бути пов'язана з плануванням управління і моніторингу. Департамент відповідної справи не має достатньо потужностей для цього і його головний інтерес у призначенні та управлінні природоохоронними територіями. Найкращий варіант – створити спеціальну наукову групу в рамках, наприклад, Інституту зоології та Інституту ботаніки (НАНУ), яка буде відповідальною від імені та за підтримки міністерства.

Два найбільш важливі сектори в посиленні співпраці – це лісовий та сільськогосподарський сектори. Оскільки більша частина природоохоронних територій покриті лісами, ця співпраця буде найбільш актуальною. Відповідно до чинного законодавства лісовий сектор має враховувати питання біорізноманіття (до певної міри, звичайно) і вести моніторинг мисливських видів на своїй території. Однак у довгостроковій перспективі співпраця з сільськогосподарським сектором є дуже важливою, особливо що стосується захисту та управління напівдикими оселищами.

Як зазначено в стратегії обізнаності (див. розділ 7) участь громадянського суспільства має вирішальне значення для забезпечення громадської підтримки в охороні природи та управлінні природоохоронними територіями. Існує стійке зростання усвідомлення на національному та регіональному рівні, що участь зацікавлених сторін і громадянського суспільства необхідна для створення широкої підтримки охорони природи, хоча ситуація різниться від області до області. Гарним прикладом для сприяння діалогу з громадськістю є так звані громадські ради, які були створені в багатьох областях. При спробі збільшення участі громадськості в процесі призначення та раціонального використання природоохоронних територій, області так чи інакше відіграватимуть важливу роль, тому що вони стоять ближче до громадськості. Крім того, області управляють екологічним фондом і ці кошти можна витратити на публікації чи навіть створення природоохоронних територій. Крім обласних екологічних фондів, бюджетні кошти можуть бути виділені з Державного фонду охорони навколишнього середовища України.

6. Правові наслідки роботи відповідно до Директиви про оселища

Транспозиція юридичних наслідків Директиви в Україні не є ні необхідною, ні можливою, враховуючи наявні ресурси і організаційні та юридичні наслідки. Однак існують різні причини, викладені вище в цьому документі, чому для України важливо погодити природоохоронні практики і політику з практиками і політикою, яка застосовується в країнах Європейського Союзу. Узгодження заповідної справи в Україні з заповідною справою в ЄС, однак, матиме організаційні і юридичні наслідки.

Якщо Україна прагне продовжити узгодження заповідної справи з ЄС і адаптувати чинне законодавство в галузі охорони природи, то організаційних змін не уникнути. Для держав-членів Європейського Союзу Директиви ЄС є юридично обов'язковими. Але національна влада може вибирати форми і методи впровадження Директиви в національне законодавство (ЕС1, ст. 249,3). У статті 23 Директиви про оселища йдеться про наступне: «Держави-члени повинні ввести в дію закони, правила та адміністративні положення, необхідні для виконання цієї директиви».

Транспозиція Директиви у національне законодавство не обов'язково вимагає, щоб зміст Директиви був включений офіційно, тобто у буквальному сенсі. Конкретне законодавство і / або загальний правовий контекст можуть бути адекватними, якщо цей контекст дійсно гарантує повне, чітке і точне застосування Директиви у національному законодавстві.

Транспозиція директиви у національне законодавство не обов'язково вимагає точного введення Директиви в дію; загального правового контексту буде достатньо, якщо він насправді забезпечує повне, чітке і точне застосування Директиви. Проте, точне транспонування стає особливо важливим у випадку, наприклад, транспонування Директиви про птахів, що стосується збереження диких птахів, де управління загальною спадщиною покладається на держави-члени на їх відповідних територіях (див. судову справу 247/85, Комісія проти Бельгії, С-252/85, Комісія проти Франції, С-118 / 94, Італія).

Існують різні способи гармонізації Директиви з національним українським законодавством. Один з варіантів полягає в розробці нових законів, правил та адміністративних положень, які безпосередньо включатимуть статті Директив про охорону птахів і оселища і одночасно відповідатимуть національним пріоритетам. Іншим варіантом було б вносити зміни та поправки до існуючих законів, правил та адміністративних положень в Україні для того, щоб транспонувати Директиви у національне законодавство.

Транспозиції правових вимог Директив не повинні замінювати діюче національне законодавство з охорони природи, це мають бути додаткові закони, які доповнюватимуть національне законодавство.

Щоб вибрати найкращий шлях, пропонується оцінити прогалини і проблеми в законодавстві, а також аспектах впровадження сучасної нормативної бази. У зв'язку з цим також настійно рекомендується оцінити необхідність створення спеціальної структури, яка підтримуватиме та сприятиме впровадженню нового законодавства.

Питання, на які буде мати вплив часткова транспозиція Директиви в Україні:

- Процедура ідентифікації і виділення природоохоронних територій
- Планування управління та розробка відповідних заходів зі збереження (управління)
- Моніторинг та управління базами даних.
- Оцінка планів та проектів, які можуть мати негативний вплив на оголошені об'єкти (Оцінка впливу на навколишнє середовище або відповідна оцінка)

Що стосується процедури виявлення і оголошення природоохоронних територій, інформацію про те, як це буде зроблено відповідно до принципів Директиви про оселища можна знайти в розділі 3.

Держави-члени користуються певною свободою при виборі об'єктів для включення до списку, але вони повинні дотримуватися трьох умов:

- При виборі об'єктів, які будуть запропоновані, можна керуватися тільки критеріями наукового характеру;
- Запропоновані об'єкти повинні забезпечити географічне покриття, яке є однорідним і представляє всю територію держави-члена.
- Список повинен бути повним. (Кожна держава-член має запропонувати ряд об'єктів, які забезпечать достатню представленість всіх типів оселищ, перерахованих в Додатку I і всіх оселищ видів, перелічених у Додатку II, які існують на її території.)

Для підготовки переліку запропонованих об'єктів загальноєвропейського значення (pSCIs) необхідно використовувати критерії, зазначені в Додатку III до Директиви:

А) Критерії оцінки об'єктів для типів оселищ, Додаток I:

- а) Репрезентативність типу оселища,
- б) Положення і розподіл типів оселищ на національному рівні.
- в) Рівень збереження, функції і можливості для відновлення типу оселища.
- г) Глобальна оцінка значення типу оселища у збереженні

Б) Критерії оцінки об'єктів для видів, Додаток II:

- а) Розмір і щільність популяції видів на об'єкті, а також на національному рівні
- б) Ступінь збереження важливого оселища, пов'язаного з видами.
- в) Ступінь ізоляції щодо природного розподілу видів, які знаходяться на об'єкті.

г) Глобальна оцінка значення об'єкта у збереженні відповідних видів.

Крім того, для кожного типу оселища і виду мережі «Натура 2000» повинне застосовуватися правило 20-60% . Якщо налічуються 60% видів або оселищ у списку пропонувані об'єктів, це буде вважатися достатньою репрезентативністю, а менше 20% буде вважатися недостатньою репрезентативністю. Репрезентативність 20-60% повинна бути проаналізована на індивідуальній основі.

Стаття №6 Директиви про оселища в чотирьох підпунктах описує, як повинне бути організоване управління об'єктами.

Стаття №6

Управління об'єктами мережі «Натура 2000»

Положення статті №6 Директиви про оселища 92/43/ЕЕС

- Стаття 6.1. Вжиття необхідних природоохоронних заходів
- Стаття 6.2. Уникнення погіршення стану оселищ, оселищ видів і видів
- Стаття 6.3. Оцінка планів і проектів, які матимуть значний вплив на природоохоронні цілі об'єкта.
- Стаття 6.4. Що необхідно зробити в інтересах суспільства (включаючи соціальні та економічні); компенсації

Стаття 6.1 пов'язана з внутрішнім управлінням (заходами щодо збереження), а стаття 6.2 радить уникати планів і проектів за межами об'єкту, які матимуть вплив на природоохоронні цілі об'єкту, тобто на сприятливий природоохоронний статус. Стаття 6.3 описує, як оцінювати плани та проекти, що впливатимуть на природоохоронний статус об'єкта. І стаття 6.4 вказує, що в інтересах суспільства може бути необхідно погодитися з планами і проектами, які мають значний вплив на збереження статусу.

Що стосується планування управління, запропоновані заходи щодо управління (або збереження) повинні бути спрямовані на досягнення сприятливого природоохоронного статусу та на вирішення тенденцій і питань, які чинять негативний вплив на досягнення сприятливого природоохоронного статусу. Перед тим, як прийняти рішення про управлінські заходи, слід провести аналіз загроз, що впливають на збереження статусу. Вплив може виявлятися в широкому колі заходів і процесів, включаючи, наприклад, відсутність пасовищ і надмірний випас худоби, забруднення повітря, зниження рівня ґрунтових вод, використання пестицидів, надмірна експлуатації та зміни клімату.

Для України важливо зосередити увагу передусім на виконанні статей 6.1 і 6.2, а коли будуть створені більш складні процедури оцінки екологічних наслідків, слід подумати якою мірою статті 6.3 і 6.4 можуть бути включені в закон про ОВНС.

7. Комунікація та підвищення рівня обізнаності

Загальну мету *Стратегії підвищення рівня обізнаності* така: «До завершення проекту визначити найбільш доступні та ефективні комунікаційні засоби згідно визначеного переліку цільових груп і використовувати їх з метою прийняття принципів Директиви ЄС з збереження природних типів оселищ та видів природної фауни і флори в Україні»

Розділи Стратегії підвищення рівня обізнаності є навмисно короткими і стислими, і містять наступне:

Як зазначено в четвертому розділі, впровадження Бернської конвенції для не членів ЄС є першим кроком на шляху впровадження наукових методів і підходів Директиви про оселища. Бернська конвенція спрямована на створення загальноєвропейської екологічної мережі, так званої Смарагдової мережі. Україна є учасником Бернської конвенції і на цей час здійснюється проект за підтримки Європейського Союзу, мета якого – створити об'єкти Смарагдової мережі в Україні. Хоча Україна юридично не зобов'язана виконувати Директиву ЄС, уряд України заявив про свій намір будувати свою природоохоронну політику і практику за допомогою методів, які застосовуються в Європейському Союзі. Для досягнення цієї мети, проект зі створення Смарагдової мережі повинен мати основу - слід створити більш сильну наукову базу для охорони природи через визначення та опис типів оселищ, що знаходяться в Україні, розробити каталог типів оселищ через узгодження критеріїв для визначення природоохоронних територій і для оцінки стану збереженням типів оселищ і видів, щоб визначити цілі управління і розробити програму моніторингу. Проект “Впровадження європейських стандартів та методик для ідентифікації та класифікації оселищ в Україні” показав, що це дозволить зміцнити наукові основи охорони природи в Україні і, що українські вчені готові і здатні продовжувати впровадження Директиви про оселища.

Успіх захисту біорізноманіття та природних об'єктів, контроль за їх функціонуванням і захист окремих видів тісно пов'язані з участю різних зацікавлених сторін у сфері охорони та збереження природи. Цей успіх багато в чому залежить від того, чи зацікавлені сторони *розуміють*, чому певні заходи повинні бути реалізовані, чи *бажають* вони (їхнє ставлення) внести зміни у свою діяльність щодо використання природних ресурсів і чи *мають* вони *навички*, щоб змінити практику їх використання для того, щоб могли *підтримати* збереження природи або реалізацію Бернської Конвенції на, наприклад, урядовому рівні.

Цю стратегію сформовано на основі визначення та попереднього аналізу різних зацікавлених сторін чи груп зацікавлених сторін у сфері охорони та захисту природи, а також на основі SWOT-аналізу щодо реалізації Бернської Конвенції

та *Директиви із збереження оселищ*. Стратегія звертає увагу на конкретні цільові групи. У розділі 3 роз'яснено визначення та вибір цільових груп.

Сильні та слабкі сторони, можливості, загрози

Нижче подано огляд сучасного стану впровадження Бернської Конвенції та Директиви із збереження оселищ. Аналіз звертає увагу на сильні сторони та можливості, а також слабкі сторони та обмеження стосовно реалізації Конвенції та Директиви.

Сильні сторони:

- достатньо велике коло зацікавлених осіб через яких можна підтримувати комунікацію
- зацікавленість органів влади у даній проблематиці
- охорона природи в Україні на державному рівні здійснюється за рахунок цілого ряду законодавчих актів, резолюцій і підписаних міжнародних угод
- розвинене природоохоронне законодавство України та методична база
- фінансування природоохоронних заходів зі сторони держави
- мета Директиви (збереження біотопів, фауни та флори) співпадає з метою всіх законодавчих актів України у цій сфері
- зростання об'єктів природно-заповідного фонду
- розбудова національної екологічної мережі, як складової частини загальноєвропейської мережі

Можливості:

- уніфікація методики моніторингу біорізноманіття
- розробка менеджмент планів українських природоохоронних територій у форматі, який використовується в країнах ЄС
- залучення волонтерів із громадських організацій
- залучення місцевих жителів
- розвиток горизонтальних зв'язків між управлінцями та науковцями, які займаються створенням та управлінням окремими територіями N2000, чи охороною пріоритетних видів
- комунікація між Україною та ЄС
- з метою ефективною реалізації та ефективного застосування законодавства, удосконалення існуючих, розробка нових підзаконні актів та їх впровадження
- Міністерство охорони навколишнього природного середовища буде керівним органом у реалізації Natura2000 в Україні і має забезпечувати залучення та загальну координацію діяльності секторів економіки, наукових та освітніх організацій щодо цього

Слабкі сторони:

- невелика підтримка зацікавлених сторін у створенні нових природоохоронних територій
- нові механізми розвитку природоохоронних територій практично не розроблені,
- не дотримуються вимоги щодо захисту
- використання обмежених каналів комунікації
- коротка тривалість проекту
- невизначений стан приватизації земель (утруднює розвиток мережі природоохоронних територій)
- брак коштів для новостворених природоохоронних територій
- нестача коштів на створення нових заповідних об'єктів
- нестача даних про стан флори і фауни, а також екосистем
- дані про природоохоронні території дуже обмежені або застарілі (у зв'язку з нестачею фінансування, координації, малою кількістю професійних біологів у країні)
- відсутність ефективної системи або системного підходу для моніторингу стану природоохоронних територій або системи моніторингу в самій початковій фазі
- практично неможливе збереження рідкісних видів за межами території, що охороняється
- існуючі плани дій щодо конкретних видів не реалізовані
- відсутність регулювання на використання видів рекреаційної або комерційної цінності (промислове рибальство, спортивна риболовля і полювання, збір лікарських рослин і тварин, збір безхребетних (Gammarus, креветки, личинки хірономід і т.д.))
- дуже слабкий зв'язок між довгостроковим плануванням розвитку та охороною навколишнього середовища
- Управлінці не достатньо усвідомлюють важливість охорони довкілля

Загрози:

- низький рівень обізнаності місцевого населення та його природоохоронна свідомість щодо природних середовищ
- спротив місцевого населення щодо створення природно-заповідних об'єктів/організацій
- конфлікти між місцевим населенням та існуючими об'єктами природно-заповідного фонду
- знищення місцевим населенням рідкісних видів флори і фауни
- низький рівень участі громадськості у моніторингу
- Управлінці, що приймають важливі рішення, не достатньо усвідомлюють важливість охорони довкілля

Вищеподаний SWOT-аналіз ознайомлює з групами зацікавлених сторін, які можна вибрати у якості цільових груп для Комунікаційної стратегії та Стратегії підвищення рівня обізнаності: напр. волонтери з НУО, місцеві жителі, високопосадовці. Більш *детальна та ґрунтовна* Комунікаційна стратегія та Стратегія підвищення рівня обізнаності повинна була б зосередити увагу на всіх згаданих цільових групах і націлити заходи напр. на: «*підвищення обізнаності та рівня знань місцевих мешканців у сфері охорони природи*» (див. загрози), «*налагодження зв'язків між керівниками природоохоронних територій та науковцями*» (див. можливості) чи «*забезпечення реалізації планів з охорони конкретного виду високопосадовцями*» (див. слабкі сторони).

Ця *стратегія* базується на оцінці громадської думки стосовно охорони природи та обізнаності про законодавство ЄС. Цей аналіз був здійснений на підставі дослідження, завдяки якому було встановлено найбільш зацікавлені цільові групи. Цікаво відзначити зацікавлення цільових груп у підтримці охорони довкілля та застосування законодавства ЄС, як одного з інструментів охорони природи.

Цільова група	Звертайтеся до них через наступні організації чи інституції
Держслужбовці, представники регіональних та місцевих органів влади	Міністерство екології та природних ресурсів України, Державні обласні адміністрації Івано-Франківської, Закарпатської та Львівської та чернівецької областей, районні адміністрації
Працівники природоохоронних територій	Природоохоронні території: Карпатський НПП, НПП Сколівські Бескиди, Ужанський НПП, ПЗ Горгани, Карпатський біосферний заповідник
Науковці та студенти	ЛНУ ім. І.Франка, УжНУ, Інститут екології Карпат, ЧернНУ ім. Федьковича, І-Фр ін.-т менеджменту та економіки
Голови сільських рад, депутати, лідери громадських організацій, ЗМІ	Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська та Чернівецька області

Огляд заходів та обов'язків

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягати
І. Програма: Використання Інтернет ресурсів				
Розміщення інформації про директиву на «дружніх» веб-сайтах (веб-сайти громадських організацій, органів влади, природоохоронних територій)	WWF-DSP	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розміщення прес-релізів про проєкт. 2. Розміщення брошур, листівок та Директиви. 3. Широка присутність проєкту в у New Media: online відео, фото, блоги, форуми, спільноти 	<ul style="list-style-type: none"> • швидко, економічно, сучасно, оперативно розповсюдити та віднайти інформацію про Директиву • забезпечення присутності інформації про імплементацію Директиви у світовій мережі • активної комунікації із зацікавленими групами, залучення широкого кола учасників • можливість формування online спільноти щодо охорони навколишнього середовища • можливість діяти: коментувати, про-сувати, впливати
			<ol style="list-style-type: none"> 1. Сайт повинен наповнитися інформацією. Містити тексти директив, методичні матеріали щодо їхнього втілення, дані щодо територій N2000 в Україні, та види, які охороняються цими директивами, поточний стан справ щодо 	

<p>в рамках проекту ВВІ- MATRA «Визначення і класифікація типів оселищ (habitats) в Україні: введення стандартів та методології Європейського Союзу» у співпраці з WWF-DCP</p>	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	<p>імплементатії HD/BD директив, інформація про те, як HD/BD реалізуються за кордоном.</p> <p>2. Створення комунікації у New Media: online відео, фото, блоги, форуми, спільноти</p> <p>3. Інформацію про сайт розповсюдити до ЗМІ, органів влади.</p> <p>4. Розмістити лінки сайту на інших сайтах.</p> <p>5. Проведення на сайті інтерактивних конкурсів для дітей та молоді (наприклад: фотоконкурс, конкурс малюнка, конкурс-розповідь.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • швидко, економічно, сучасно, оперативно розповсюдити інформацію • легке здійснення координації комунікацій • забезпечення присутності інформації про імплементатію Директиви у світовій мережі • швидке ознайомлення і пошук «поблизу» інформації • залучення широкого кола учасників; можливість сказати про себе на цілий світ
<p>II. Програма: Друкowana інформація</p>			

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягати
<p>Створення серії брошур, плакатів, календарів, листівок, методичних матеріалів щодо HD\ BD</p>	<p>в рамках проекту ВВІ- MATRA «Визначення і класифікація типів оселищ (habitats) в Україні: введення стандартів та методології Європей-ського Союзу» у співпраці WWF-DCP</p> <p>Міністерство екології України</p> <p>Інші зацікавлені організації</p>	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ <p>громадськість: (місцеві жителі голови сільських рад, депутати)</p>	<p>1. Створення матеріалів відповідно до цільових груп. Привабливий су-часний дизайн.</p> <p>2. Розповсюдження матеріалів до цільових груп.</p> <p>3. Розміщення інформаційних плакатів у інформаційних центрах (візит-центрах) природоохоронних територій, вузах, органах місцевої влади</p>	<ul style="list-style-type: none"> • доступне донесення інформації до всіх цільових груп • можливість залучення волонтерів (учнів шкіл) та ГО до формування та розповсюдження матеріалів • підвищення рівня обізнаності цільових груп (в т.ч місцевого населення) щодо Директиви та охорони навколишнього середовища • співпраця різних груп цільових груп • залучення інших цільових груп до охорони навколишнього середовища (наприклад: туристи)
III. Програма: Семінари				

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягти
<p>Регіональні семінари</p> <p>Навчальні поїздки</p>	<p>органи влади менеджери природоохорон- них територій Університети WWF-DCP</p> <p>WWF-DCP Міністерство екології України Наукові організації</p>	<ul style="list-style-type: none"> • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	<p>1. Цикл регіональних семінарів щодо HD/BD у більш широкому контексті - розвиток мережі природоохоронних територій та охорона рідкісних видів. Семінари проводити на території ПТ, включаючи відвідання, ознайомлення із ПТ.</p> <p>2. Запрошення на семінари представників влади, громадських організацій та ЗМІ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • інформування щодо втілення Директиви, розвитку та проблеми діяльності природоохоронних територій та охорону рідкісних видів • співпраця різних цільових груп • отримання досвіду діяльності (від іншої ПТ) • можливість «почути» думку всіх зацікавлених цільових груп
			<p>1. Проведення спеціальних турів в країни EU для представників органів місцевої та регіональної адміністрації, природоохоронних територій, науковців.</p> <p>2. Проведення прес-туру для регіональних ЗМІ для ознайомлення зникаючою флорою та фауною, та потребою впровадження стандартів HD/BD в Україні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • отримання Європейського досвіду у сфері захисту навколишнього середовища • ознайомлення з найкращими прикладами створення та менеджменту територій N2000 • ретельне інформування регіонального населення • «навчання шляхом участі» • можливість «почути» думку всіх зацікавлених цільових груп та можливість змінювати думку у потрібному напрямку • можливість формування «команди», яка в майбутньому працюватиме у потрібному напрямку

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягати
Круглі столи	ГО WWF-DCRP Міністерство екології України	<ul style="list-style-type: none"> • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	<p>1. Проведення круглого столу щодо потреби впровадження стандартів HD/BD в Україні із представниками цільових груп, включаючи експертів, представників ГО, органів влади.</p> <p>2. Анонсування круглого столу у регіональних ЗМІ. Підготовка та розповсюдження прес-релізу про питання, які висвітлювалися на круглому столі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • співпраця різних цільових груп • цільова комунікація між ключовими цільовими групами • інформування широкого кола громадськості щодо впровадження стандартів Директиви • можливість «почути» думку всіх зацікавлених цільових груп • можливість до вироблення спільних напрямків щодо діяльності у сфері охорони навколишнього середовища

IV. Програма: Спеціальні проекти

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягти
Телебачення, відео, радіо		<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ громадськість: (місцеві жителі голови сільських рад, депутати)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення інтерв'ю/ сюжету з експертами на місцевому телебаченні/ радіо. 2. Створення циклу сюжетів про рідкісні види тварин та рослин України. 3. Створення корот-кометражних роликів про природоохоронні території, зникаючу флору і фауну Карпат. Розміщення Даного фільму на сайтах, Youtube, Flickr. 4. Проведення інтерактивних ігор на радіо. 	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення рівня обізнаності, свідомості місцевого населення щодо загроз та можливостей навколишнього середовища • інформування широкого загалу про ПТ, зникаючу флору і фауну Карпат • формування почуття гордості, приналежності до території

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягати
Експозиції	WWF-DSP Міністерство екології України Інші	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ громадськість: (місцеві жителі голови сільських рад, депутати)	1. Влаштування при- родоохоронних експозицій у візит-центри/ інформаційних центрах. 2. Запрошення на «яскраві» виставки відомих особистостей регіону. Можливість, щоб вони відкривали/презен- тували дані виставки. 3. Підготувати фото- альбом щодо рідкісних видів. 4. Проведення конкурсів для відвідувачів.	<ul style="list-style-type: none"> • співпраця різних цільових груп • підвищення рівня обізнаності, свідомості місцевого населення щодо загроз та можливостей навколишнього середовища
День Європейських парків	Менеджери національного парку разом з «Європарком»	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	1. Створити під час Дня Європейських парків можливість розповсю- дити інформацію про ініціативу: розповсюд- ження буклетів, створен- ня спеціального стенду. 2. Організація під час Дня Європейських Парків ігрового/конкурсного майданчика для дітей «Планета дітей».	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення рівня обізнаності, свідомості місцевого населення щодо загроз та можливостей навколишнього середовища • розповсюдження інформації про діяльність ПТ, охорону навколишнього середовища • отримання досвіду від інших ПТ

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягти
Влаштування кімнати природи	Природо-охоронні території ГО	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • лідери ГО • працівники ПТ • ЗМІ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Упорядкування кімнати природи в школах на «території» проекту. 2. Створення екоклубу для всіх любителів природи. 3. Підготувати програму заочнення бажаних та програму діяльності екоклубу. 4. Створити можливість для учнів шкіл та студентів опікуватися/доглядати за певним видом флори чи фауни, занесеним до Червоної книги. 5. Створення інформаційного бюлетеня про охорону навколишнього середовища. 6. Повідомляти про ініціативу у ЗМІ. 7. Проведення конкурсів для дітей та молоді. 	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення рівня обізнаності, свідомості місцевого населення щодо загроз та можливостей навколишнього середовища • розповсюдження інформації про діяльність ПТ, охорону навколишнього середовища

напрямки	ким впро- ваджується	на кого розрахований	рекомендовані комунікаційні заходи	з метою досягти
Видати «Літопис природи» - вивчення рослинного та тваринного світу	Природо-охоронні території	<ul style="list-style-type: none"> • студенти • науковці • влада • працівники ПТ • ЗМІ 	1. Доступ до інформації. Розмістити інформацію про директиву у даному виданні.	<ul style="list-style-type: none"> • розміщення та розповсюдження інформації • за допомогою презентабельного видання розповсюджувати інформацію серед інших цільових груп

Часові рамки реалізації заходів з підвищення обізнаності

Напрямки	Термін реалізації
I. Програма: Використання Інтернет ресурсів	
Розміщення інформації про директиву на «дружніх» веб-сайтах <ul style="list-style-type: none"> • Розміщення прес-релізів про проект. • Розміщення брошур, листівок та Директиви 	2010-2011
II. Програма: Друкована інформація	
Створення листівки та брошури щодо HD/BD. <ul style="list-style-type: none"> • Розповсюдження матеріалів серед цільових груп • Створення картотеки/бази та градація потенційних отримувачів брошури. • Розповсюдження брошури серед основних споживачів (відповідні депутатські комісії ВР, органи обласної та місцевої влади, ГО, науковці, ЗМІ). • Розповсюдження брошури серед додаткових споживачів (регіональні бібліотеки, бібліотеки навчальних закладів) 	2010-2011
III. Програма: Семінари	
Круглі столи <ul style="list-style-type: none"> • Проведення круглого столу щодо потреби впровадження стандартів HD/BD в Україні із представниками цільових груп, включаючи експертів, представників ГО, органів влади. • Анонсування круглого столу у регіональних ЗМІ. Підготовка та розповсюдження прес-релізу про питання, які висвітлювалися на круглому столі. 	2011
IV. Програма: Спеціальні проекти	
Телебачення, відео <ul style="list-style-type: none"> • Проведення інтерв'ю/сюжету з експертами на місцевому телебаченні/радіо. 	2011
День Європейських парків <ul style="list-style-type: none"> • Створити під час Дня Європейських парків можливість розповсюдити інформацію: розповсюдження буклетів, створення спеціального стенду. 	2011

8. Стратегічний план дій для впровадження Бернської конвенції та Директив в Україні

	Напрямки діяльності	Термін
	<i>Підготовча діяльність</i>	
	Розробка класифікатора типів оселищ для України та створення списку типів оселищ, які потребують охорони	2011-2012
	Внесення відповідних доповнень до законодавства України, зокрема затвердження на законодавчому рівні списку типів оселищ, які потребують охорони	2013-2014
	Внесення доповнень до законодавства України, щоб воно відповідало статті №6 Директиви про оселища, яка стосується управління і заходів щодо збереження	2013- 2014
	Переклад на українську мову та видання описів оселищ, які потребують охорони та інших методичних матеріалів пов'язаних з їх визначенням та нанесенням на карту	2014-2016
	Адаптувати організаційні структури Міністерства екології і координувати роботу та визначити обов'язки щодо різних завдань пов'язаних з створенням Смарагдової мережі та впровадженням Директиви про оселища	2012-2014
	<i>Розбудова Смарагдової мережі</i>	
1.	Збір даних про види та оселища, які потребують охорони. Завершення формування списку потенційних територій Смарагдової мережі на базі наявних матеріалів, перш за все на територіях природно-заповідного фонду та об'єктах екологічної мережі та початок їх оцінки відповідно до процедур затверджених Бернською конвенцією, на основі досвіду «Натура 2000»	2011-2014
2.	Підготовка методичних матеріалів для моніторингу та управління територіями Смарагдової мережі, які ґрунтуються на міжнародних методичних матеріалах, створених в межах Бернської конвенції та Директиви	2011 -2014

3.	Проведення додаткових польових досліджень та уточнення і доповнення списку територій Смарагдової мережі. Завершення оцінки потенційних територій Смарагдової мережі	2015-2016
4.	Офіційне затвердження територій Смарагдової мережі, які є в Україні. Публікація списку та описів територій Смарагдової мережі в Україні, офіційно визнаних Бернською конвенцією.	2017 - 2019
5.	Формування та реалізація системи моніторингу стану видів та оселищ, які охороняються в межах Смарагдової мережі	2017 - 2020
6.	Створення планів управління для територій Смарагдової мережі та їх втілення, на основі рекомендацій та досвіду Натура2000 (Директиви)	2017 -2025
	<i>Загальна діяльність</i>	
7.	Поширення інформації щодо Бернської конвенції та Директиви, та пов'язаних з ними Натурою 2000 та Смарагдовою мережею серед науковців, працівників природоохоронних установ, управлінців різного рівня та студентів	з 2011 і далі
8.	Розробка та проведення циклу тренінгів щодо реалізації Бернської конвенції та Директиви про оселища: визначення та картування оселищ, створення територій Смарагдової мережі, моніторинг їхнього стану, ведення баз даних, розробка менеджмент планів та їх реалізація, тощо	2012 - 2014
9.	Аналіз існуючого законодавства і механізмів для охорони природи в Україні та законодавчих, адміністративних та економічних механізмів в межах ЄС для оцінки можливостей їхнього запровадження в Україні, з подальшим створенням та впровадженням цих механізмів в Україні	2012

Зміст

Вступ	3
Мета цього документа	4
1. Коротка інформація про політику та законодавство України у природоохоронній сфері	5
2. Ознайомлення з «Натура 2000» (Natura 2000).....	11
3. Зв'язок між Директивою про оселища, Смарагдовою мережею та розвитком екологічної мережі	15
4.. Директива про оселища в українському контексті	21
5. Інституційні та організаційні аспекти.....	25
6. Правові наслідки роботи відповідно до Директиви про оселища	27
7. Комунікація та підвищення рівня обізнаності	30
8. Стратегічний план дій для впровадження Бернської конвенції та Директив в Україні.....	44

